

دومین تابستان جنگ در حالی تمام شد که برآوردهای ابتدای سال آمریکا و اروپا عملیاتی نشد

نتیجه هزینه ۲۳۷ میلیارد دلاری

غرب در اوکراین

سید مهدی طالبی
محرران گروه بین‌الملل

۸۹ میلیارد دلار کمک نظامی مستقیم و حدود ۱۵۰ میلیارد دلار کمک‌های غیرنظامی، تا به امروز نتوانسته معادله جنگ اوکراین را به نفع کی‌یف و ناتو رقم بزند. قرار بود کمک‌های نظامی و دلاری غرب، در ضد حمله بهاری که از ماه‌ها پیش آغاز شد، اثر خود را به نمایش بگذارد. ولادیمیر ژلنسکی، رئیس‌جمهور اوکراین در زمستان ۲۰۲۲ وعده می‌داد ارتش یک میلیون نفری اش با گرم شدن هوا آب شدن یخ‌ها، یورش می‌سهمگین را به مواضع روسیه در جنوب اوکراین ترتیب خواهد داد. سربازان اوکراینی حمله خود را در اواخر بهار و نخستین روزه‌های تابستان، شروع کردند اما روی زمین، اتفاق چشمگیری رخ نداد. حالا با شروع فصل سرما و احتمالات ناتوانی ارتش اوکراین برای یک عملیات گسترده، صحنه روشن‌تر از قبل شده است. هنوز معلوم نیست چه کسی قرار است فریاد «پادشاه لخت است» را سر دهد اما بعید است که کشورهای غربی بخواهند همچنان روی اسب بازنده شرط‌بندی کنند و منابع مالی و تسلیحاتی خود را به باتلاق اوکراین سرازیر کنند.

بر اساس گزارش‌های منتشر شده، در حمله بهاری اوکراین، بیش از ۵۰ هزار سرباز اوکراینی کشته و ۱۵۰ هزار نفر دیگر زخمی شدند. این تلفات باعث شد ژلنسکی تپ ۸۲ هواپرو و تپ ۴۶ را که آخرین یگان‌های ذخیره ارتش اوکراین بودند، روانه میدان کند. تپ ۸۲ با ۲۰۰۰ نیرو و خودروهایی جنگی مارد و استرلیک و همچنین تانک‌های چلنجر ۲ نیز پی‌آز آنکه زیر حملات هوایی روسیه بخشی از استعداد خود را در روستیون در منطقه لاپوریزیا مستقر کرد با حملات گسترده روس‌ها به تماشای انهدام خودروهایی زرهی و تانک‌های انگلیسی‌اش نشست. شکست‌های اوکراین در شرایطی تداوم دارند که با اشکار شدن قطعی حمله بهاری، مقامات ناتو سعی کردند با فروش خاک اوکراین به روسیه، جنگ را متوقف سازند. بر همین اساس «استیان نینس» رئیس دفتر دبیرکل ناتو ماه گذشته اعلام کرد کی‌یف می‌تواند با واگذاری بخشی از خاکش به روسیه جنگ را تمام کرده و به عضویت این سازمان درآید. این پیشنهاد شرم‌آور که به راحتی توسط یک مقام نه‌چندان بلند پایه ناتو در نیمه دوم سال ۲۰۲۳ بیان می‌شد، در سال ۲۰۲۲ حتی برای شخصیتی غیر دولتی و البته برجسته مانند هنری کیسینجر قفل بود. هنری کیسینجر، وزیر خارجه و مشاور امنیت ملی اسبق آمریکا در نخستین ماه‌های جنگ تأکید کرده بود «اوکراین بخشی از خاک خود را برای پایان دادن به جنگ به روسیه واگذار کند» اما به دنبال افزایش انتقادات حرف‌هایش را به نوعی پس گرفت. امروز اما پیش‌بینی یا پیشنهاد این پیرمرد صدساله به سرنوشت محتوم اوکراین بدل شده است.

جغرافیای اقتصادی جنگ

به دنبال جنگ اوکراین، غرب با اعمال فشار از همه کشورهای جهان خواست علاوه بر محکومیت قطعی روسیه، کمک‌های مالی و نظامی خود را به سرعت و با حجم بالا به کی‌یف ارسال کند. نتیجه اما برخلاف انتظار بود. در خارج از اروپا و مجموعه غرب، دیگران حساسی به جنگ نداشتند. تنها تعدادی از دولت‌ها نسبت به پیامد های اقتصادی جنگ مانند افزایش قیمت انرژی و دشواری دسترسی به مواد غذایی نگرانی داشتند؛ هر چند این نگرانی نیز موجب موضع‌گیری آنان علیه روسیه نشد بلکه برای تأمین انرژی و مواد غذایی لحن آرام‌تری در برابر مسکو برگزیدند. مجموعه غرب در غیاب یاری دیگر بخش‌های جهان، خود بار اصلی جنگ را بر دوش کشید. تقریباً تمام پشتیبانی مالی و لجستیکی جنگ بر گرده اروپا و همچنین دو کشور آمریکا و کانادا در آمریکای شمالی افتاد. اروپا ۷۵ درصد و آمریکا ۲۹ درصد از هزینه‌های این جنگ را تأمین کردند. این دو در مجموع ۷۵ درصد هزینه‌های صوت گرفته را متحمل شدند. از منظر دیگر، ۳۸ درصد کمک‌های صوت گرفته از سوی پنج اقتصاد بزرگ اروپا (آلمان، انگلیس، فرانسه، ایتالیا و اسپانیا) تأمین شده است. این مساله نشان می‌دهد آنها تقریباً نیمی از کمک‌های «اروپا+ آمریکا» ۸۳ درصد از کمک‌های اروپا را به خود اختصاص داده‌اند. به عبارتی دیگر آمریکا به همراه پنج قدرت بزرگ اقتصادی اروپا بیش از دو سوم کل هزینه‌های خارجی جنگ اوکراین را تقبل کرده‌اند. با وجود این هزینه‌ها، به نظر می‌رسد فرانسه، آلمان، ایتالیا و اسپانیا نسبت به دو کشور آمریکا و انگلیس تمایل کمتری به ادامه جنگ داشته باشند. اگر این چهار دولت به صورت هماهنگ یا در قالب اتحادیه اروپا حرکتی را در جهت واگرایی از جنگ نشان دهند، حداقل منشأ یک سوم کمک‌ها به اوکراین در معرض خطر قرار خواهد گرفت.

نکته جالب در این نبردها، عدم مشارکت خاص آمریکای لاتین (شامل قاره آمریکای جنوبی به علاوه نیجری) از قاره آمریکای شمالی) به همراه آفریقا در کمک‌های نظامی و بشردوستانه به اوکراین است. کمک‌های قاره آسیا به اوکراین در حوزه مالی نیز اندک و تقریباً منحصراً به ژاپن است. قاره کهن به طور رسمی تقریباً هیچ گونه کمک نظامی به کی‌یف نکرده است. در این میان برخی کشورها مانند چین، هند و تعدادی از دولت‌های عربی کمک‌های بشردوستانه مانند غذا و چادر برای آوارگان، آن هم در حجم ناچیز به اوکراین ارسال کرده‌اند. در اقیانوسیه نیز دو کشور استرالیا و نیوزیلند به عنوان دنباله‌های جغرافیای سیاسی غرب، کمک‌های اندکی به اوکراین داشته‌اند.

جغرافیای تأمین نظامی جنگ

اگر در حوزه کمک‌های مالی به اوکراین، غرب تقریباً تنها بوده است، عمق این تنهایی در ارائه کمک‌های نظامی به اوکراین بسیار بیشتر است. اروپا، آمریکا و کانادا ۹۹ درصد کمک‌های نظامی به اوکراین را تأمین کرده‌اند. از این مقدار، سهم کشورهای اروپایی ۵۱ درصد و سهم آمریکا و کانادا در آمریکای شمالی ۴۹ درصد بوده است. پنج اقتصاد بزرگ اروپا نیز با ۷۸ درصد، تقریباً یک سوم کمک‌های نظامی را تأمین کرده‌اند. کمک‌های نظامی به اوکراین طیفی وسیعی از کالاهای نظامی را دربر می‌گیرد. کشورهای غربی با افزایش تولید تسلیحات و مهمات در کارخانه‌های خود نیازهای اوکراین را تأمین کرده‌اند یا از تجهیزات و مهمات ذخیره‌شده خود که ناشی از چندین سال انباشت بوده، این کشور را تقویت کرده‌اند. برخی حتی بودجه‌هایی برای جمع‌آوری و خرید سلاح از کشورهای دیگر و بازارهای جهانی اختصاص داده‌اند.

باین حال بسیاری از کمک‌های نظامی در قالب دیگر کمک‌ها دسته‌بندی شده‌اند

تا از میزان تبعات این اقدام کاسته شود. به عنوان مثال بخشی از لباس‌های نظامی یا مواد اولیه لازم در ساخت تجهیزات نظامی مانند سرامیک که در ساخت جلیقه‌های ضد گلوله به کار می‌روند، خودروها، تجهیزات ارتباطی، پهپادها و کراکوت‌پترهای غیرنظامی و مواد اولیه لازم در ساخت مواد منفجره اغلب در چهارچوب کمک‌های غیرنظامی جاسازی شده‌اند. همچنین در این میان باید به تأمین حقوق سربازان اوکراینی اشاره کرد که آنها نیز در پرورش کمک مالی به دولت کی‌یف برای تأمین بودجه، ارائه شده‌اند. از این رو می‌توان گفت، میزان کمک‌های نظامی بسیار بیشتر از ۸۹٫۸۳ میلیارد دلار تخمینی هستند؛ به ویژه آنکه میزان کل کمک‌ها به ۲۳۷٫۸۳ میلیارد دلار می‌رسد. نمی‌توان باور کرد کمک‌های نظامی ۳۷٫۵ درصد یا تقریباً یک سوم مجموع کمک‌ها به اوکراین باشند.

روسیه می‌تواند از پس هزینه‌های جنگ برآید؟

در بحث توان اقتصادی، روسیه با بیش از ۲ تریلیون دلار تولید ناخالص داخلی، اقتصادی تقریباً ۱۲ برابر کوچک‌تر از آمریکا با تولید ناخالص داخلی بیش از ۲۵ تریلیون دلاری، دارد. اقتصاد مسکو همچنین تقریباً یک هفتم اقتصاد ۱۵٫۸ تریلیون دلاری اتحادیه اروپا است. به عبارتی دیگر اقتصاد روسیه دست کم ۲۰ برابر کوچک‌تر از غرب است. این شکاف در نخستین ماه‌های جنگ تردیدهایی را نسبت به موفقیت مسکو ایجاد کرده بود زیرا اگر غرب حتی با نیمی از اقتصاد خود دست به تأمین مالی جنگ می‌زد، مسکو در مخمصه قرار می‌گرفت. با این وجود نتیجه جنگ مسلحانه اوکراین، برخلاف آمارهای ظاهری اقتصادی درآمنند. مسکو با توجه به به فرسایش شدید منابع کی‌یف می‌دانست نباید در دام تبلیغات پیرامون طولانی شدن جنگ افتاده و نسبت به اختصاص بودجه‌های بیشتر به جنگ دچار تردید شود. مقامات و رسانه‌های غربی با تبلیغات مداوم پیرامون طولانی شدن جنگ قصد داشتند روس‌ها وارد برنامه ریزی مالی بلندمدت در جنگ شده و نسبت به اختصاص بودجه جنگی حساسیت به خرج دهند. روسیه‌امامی دانست با اوکراین به سرعت خالی می‌شود و کی‌یف در زمانی کمتر از دو سال دیگر منابعی برای ادامه جنگ نخواهد داشت؛ اتفاقی که تا به امروز به میزان زیادی تحقق یافته است.

روسیه در سال ۲۰۲۲ دارای بودجه نظامی ۸۶ میلیارد دلاری بود که با بخشی از آن جنگ اوکراین را در سال گذشته اداره کرد. مسکو برای سال جاری نیز ۱۱۶ میلیارد دلار برای جنگ اوکراین در نظر گرفته است. اگر مجموع این دو عدد را هزینه‌های جنگ روسیه از ابتدای جنگ در نظر بگیریم، روس‌ها تاکنون ۲۲ میلیارد دلار خرج جنگ کرده‌اند. این عدد کمتر از مجموع کمک‌های نظامی غرب به اوکراین و همچنین بودجه نظامی این کشور است. روسیه به مدد درآمد‌های کلان صادرات انرژی خود با دشواری کمی تدارکات جنگی خود را فراهم آورده است. آنها در سال گذشته ۳۲۱ میلیارد دلار درآمد نفتی داشتند که تقریباً یک چهارم آن صرف بودجه نظامی شد. اگر این درآمد در سال جاری نیز تکرار شود، با توجه به بودجه ۱۱۶ میلیارد دلاری جنگ، مسکو یک سوم درآمد صادرات انرژی خود را به جنگ اختصاص خواهد داد.

آمارها نشان می‌دهد علی‌رغم هزینه‌های سنگین جنگ، همچنان بخش قابل توجهی از درآمد‌های روسیه آزاد خواهند ماند؛ بخشی که میزان آن در هر صورت نزدیک به ۲۰۰ میلیارد دلار خواهد بود. انرژی اما تنها منبع درآمدی روس‌ها نیست و آنها قادر به صادرات ده‌ها میلیارد دلار ماده معدنی و محصولات کشاورزی هستند. صادرات محصولات کشاورزی روسیه در سال گذشته به ۴۰ میلیارد دلار می‌رسید. روس‌ها قادر به تأمین مالی جنگ هستند اما نابرابری آنجاست که اقتصاد کشورهای ناتو چندین برابر آنهاست. با این وجود آنچه این نابرابری را پوشش داده و مانع از تغییر موازنه شده، نتیجه و دورنمای جنگ است که به هیچ وجه به نفع ناتو نیست. دست‌کم آنها اگر خواهان ادامه جنگ در خاک اوکراین باشند، این کار را نمی‌توانند با اوکراینی‌ها انجام دهند، مگر آنکه همانند سوریه ده‌ها هزار مزدور را از سراسر جهان استخدام و راهی این کشور کنند.

جنگ به کجا کشیده می‌شود؟

روسیه یک پنجم خاک اوکراین شامل ۵ استان این کشور را به خاک خود ملحق ساخته است. در کنار آن تقریباً نیمی از مردم اوکراین در خارج و داخل این کشور آواره شده‌اند که در این میان تعداد خارج‌شدگان از اوکراین به یک سوم جمعیت این کشور می‌رسد. اوکراین ۴۳ میلیون نفری، با نیمی از جمعیت خود تلاش کرده همواره یک میلیون نیروی نظامی در دسترس داشته باشد. با این حال آمارهای مختلف نشان می‌دهد ۲۰۰ تا ۵۰۰ هزار نفر از آنها کشته شده‌اند. با توجه به نسبت یک به سه میان کشته‌ها و زخمی‌شدگان، بین ۶۰۰ هزار تا یک میلیون و ۵۰۰ هزار اوکراینی زخمی شده‌اند.

زیرساخت‌های اوکراین نیز دست‌کم کمی از سربازانش نداشتند و بازسازی آنها نیازمند صدها میلیارد دلار است. صرفاً در حوزه برق، ۶۰۰ درصد زیرساخت‌های این صنعت از بین رفته‌اند. میزان زیان‌های کی‌یف در حوزه منابع انسانی به حدی است که گفته می‌شود این کشور در قالب برنامه آموزش نیروهای خود توسط کشورهای اروپایی سربازانی مسن یا ۷۰ سال سن را به آلمان اعزام کرده است. در مقابل اما روسیه با جمعیتی سه برابر اوکراین و دسترسی کامل به جمعیت کشور، تلفاتی کمتر از کی‌یف متحمل شده است در حالی که، نه روس‌ها آواره شده‌اند و نه زیرساخت‌های این کشور آسیب‌های چندانی متحمل شده‌اند.

در تازه‌ترین اظهارات، ژلنسکی از آمریکا و کشورهای غربی خواسته برای برتری هوایی اوکراین بر روسیه، ۱۶۰ جنگنده F۱۶ در اختیار کی‌یف بگذرانند. اگر قیمت هر جنگنده به طور متوسط ۱۰۰ میلیون دلار در نظر گرفته شود، تنها در آسمان، غرب باید ۱۶ میلیارد دلار هزینه کند. البته مارتک میلی، رئیس ستاد مشترک ارتش آمریکا مدت‌ها قبل گفته بود که «جنگنده‌های پیشرفته، سلاحی سحرآمیز نخواهد بود که موازنه قوا را آن‌طور که اوکراین تصور می‌کند، برهم بزند.» این جد از تسلیحات میلیون دلاری و هزینه آموزش خلبان‌ها است. البته جدا از اینکه این حجم از جنگنده برای تحویل به اوکراین وجود ندارد، باید این نکته را هم اضافه کرد که برای موفقیت روی زمین، ناتو باید چندین برابر این رقم هزینه کند. اوکراین و ناتو، در جنگ به انتها رسیده‌اند آن هم در شرایطی که روس‌ها قادر به ادامه جنگ برای سال‌های آتی هستند. ناتو پیش از این با اوکراینی‌ها در اوکراین علیه روسیه می‌جنگید اما اگر از این به بعد بخواهد جنگ را ادامه دهد، باید با غیراوکراینی‌ها در اوکراین به مصاف روس‌ها برود.

کمک‌های نظامی به اوکراین (میلیارد دلار)

کشور	کمک (میلیارد دلار)
آمریکا	۴۲٫۱
آلمان	۱۷٫۱
انگلیس	۶٫۶
نروژ	۳٫۷
دانمارک	۳٫۵
لهستان	۳
هلند	۲٫۵
کانادا	۱٫۷
سوئد	۱٫۵
فنلاند	۱٫۲
چک	۱٫۱
لیتوانی	۰٫۷
اسلواکی	۰٫۷
ایتالیا	۰٫۷
فرانسه	۰٫۵
استونی	۰٫۴
استرالیا	۰٫۴
لتونی	۰٫۴
اسپانیا	۰٫۳
بلژیک	۰٫۳
بلارستان	۰٫۳
یونان	۰٫۲
کرواسی	۰٫۲
لوگزامبورگ	۰٫۱
پرتغال	۰٫۱

حجم کمک کشورهای عضو بلوک غرب و متحدان شان به اوکراین از نخستین روز جنگ در ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ (۵ اسفند ۱۴۰۰) تا ۳۱ جولای ۲۰۲۳ (۹ مرداد ۱۴۰۲)

رتبه	کشور	میزان کمک‌های مستقیم (میلیارد دلار)	کمک‌های اتحادیه اروپا (میلیارد دلار)
۱	آمریکا	۶۹٫۴۸	-
۲	آلمان	۲۰٫۸۶	۱۷٫۳۱
۳	فرانسه	۱٫۶۹	۱۴٫۴۳
۴	انگلیس	۱۳٫۷۷	-
۵	ایتالیا	۱٫۲۹	۱۰٫۵۲
۶	اسپانیا	۰٫۹۱	۹٫۸۶
۷	هلند	۴٫۰۹	۶٫۵۲
۸	لهستان	۴٫۲۷	۳٫۵۳
۹	نروژ	۷٫۴۵	-
۱۰	ژاپن	۶٫۵۱	-
۱۱	دانمارک	۳٫۸۲	۲٫۱۵
۱۲	کانادا	۵٫۴۵	-
۱۳	سوئد	۲٫۳۶	۲٫۸۵
۱۴	بلژیک	۰٫۴۳	۳
۱۵	اتریش	۰٫۷۵	۲٫۴۷
۱۶	فنلاند	۱٫۴	۱٫۴۴
۱۷	چک	۱٫۴۳	۱٫۲۴
۱۸	سوئیس	۲٫۰۹	-
۱۹	ایرلند	۰٫۱	۱٫۶۹
۲۰	پرتغال	۰٫۳۳	۱٫۲۲
۲۱	رومانی	۰٫۱۳	۱٫۳۸
۲۲	اسلواکی	۰٫۶۸	۰٫۷۶
۲۳	یونان	۰٫۱۸	۱٫۲۱
۲۴	لیتوانی	۰٫۸۲	۰٫۲۸
۲۵	مجارستان	۰٫۰۵	۰٫۹۹
۲۶	بلغارستان	۰٫۲۶	۰٫۵۱
۲۷	استونی	۰٫۴۳	۰٫۱۷
۲۸	کرواسی	۰٫۲۳	۰٫۳۵
۲۹	لتونی	۰٫۴۱	۰٫۱۷
۳۰	کره جنوبی	۰٫۵	-
۳۱	استرالیا	۰٫۴۹	-
۳۲	لوگزامبورگ	۰٫۱۲	۰٫۲۷
۳۳	اسلونی	۰٫۰۷	۰٫۳
۳۴	قبرس	۰٫۱۳	-
۳۵	ترکیه	۰٫۰۷	-
۳۶	تایوان	۰٫۰۶	-
۳۷	ایسلند	۰٫۰۵	-
۳۸	نیوزیلند	۰٫۰۵	-
مجموع		۱۵۳٫۲۱	۸۴٫۶۲

سهم قاره‌ها و مجموعه‌های بزرگ از کمک نظامی به اوکراین	کل
آمریکای شمالی	۸۹٫۰۳
آمریکا	۴۳٫۸
اروپا	۴۲٫۱
اتحادیه اروپا	۴۶٫۵۳
خارج از اتحادیه اروپا	۳۶٫۲۳
۵ اقتصاد بزرگ اروپا	۱۰٫۳
اقیانوسیه	۲۵٫۲
	۰٫۴

